

SUOSITUS VAIHEITTAISESTA SIIRTYMISESTÄ LAAJASTA ETÄTYÖSTÄ KOHTI OLOSUHTEIDEN NORMALISOITUMISTA

Suositus

Laajalla etätyön tekemisellä on ollut merkittävä positiivinen vaikutus epidemian leviämisen estämisessä. Samalla se on tuonut esille työnteon tapojen muutoksen ja digitalisoituvan työelämän murroksen, jossa työnteon erilaisia tiloja yhdistäen on kyetty uudistumaan ja rakentamaan entistä toimivampi 2020-luvun työelämä.

Hallitus pitää tärkeänä, että näitä etätyön positiivisia elementtejä vahvistetaan edelleen työpaikoilla niin, että työnteossa voidaan joustavasti yhdistää työpaikoilla tehtävän työn ja etätyön parhaat puolet.

Suositus laajalle etätyön tekemiselle päättyy 1.8.2020 rauhoittuneen epidemiatilanteen johdosta. Kesälomakausi heinäkuussa mahdollistaa joustavasti vaiheittaisen siirtymisen kohti normaaleja työn tekemisen olosuhteita. Hallitus arvioi asiaa uudestaan, mikäli epidemiatilanne sitä edellyttää. Epidemian uudelleen kiihtymisen estämiseksi on tarpeen tarkasti seurata rajoitustoimien purkamisen vaikutuksia epidemian kehittymiseen.

Tausta

Hallitus linjasi 16.3.2020, että julkisen sektorin työntekijät, joiden työtehtävät sen mahdollistavat, työskentelevät etätyössä ja suositti samalla vastaavaa toimenpidettä yksityisille työntekijöille. 6.5.2020 periaatepäätöksessä linjattiin, että etätyösuositus jatkuu toistaiseksi ja tilannetta arvioidaan uudelleen kesän jälkeen.

On positiivista, että etätyöhön siirtymistä on noudatettu laajasti kaikilla sektoreilla. Työnteon tavan muutos on estänyt epidemian leviämistä yhdessä muiden rajoitustoimenpiteiden kanssa. Sillä ja muilla suosituksilla sekä rajoituksilla on ollut myös merkittävä työntekijöiden sairauspoissaoloja vähentävä vaikutus. Esimerkiksi valtiolla sairauspoissaolot ovat pienentyneet lähes 50 % vastaavaan aikaan 2019 verrattuna ja vastaavan trendin voidaan olettaa toteutuneen myös muilla työmarkkinasektoreilla. On selvää, että kaikissa työtehtävissä ei etätyön tekeminen ole ollut mahdollista, mutta näissäkin tilanteissa suojautumisella, hyvällä hygienialla ja lähikohtaamisten välttämällä on voitu vaikuttaa epidemian leviämiseen.

Samaan aikaan fyysisten kohtaamisten vähentyminen ja osittain palveluiden entistä laajempi siirtyminen sähköisiin kanaviin on vaikuttanut positiivisesti. Hallituksen etätyösuosittelun laaja noudattaminen on nostanut uudella tavalla näkyviin etätyössä tarvittavien työvälineiden toimivuuden sekä yhteyskapasiteetin ja osamisen haasteet. Etätyön jatkuttua jo yli kolme kuukautta työnteon edellytykset ovat parantuneet ja on opittu myös työskentelemään uudella tavalla. Työssä matkustaminen on myös vähentynyt erittäin paljon, kun on siirrytty etäkokoukseen ja opittu etätyön sujuvat käytännöt. Työnteko ja osallistuminen eri kanavissa ja yhteiskehittämisen alustoilla sekä verkostoissa ovat parantuneet olennaisesti. Merkittävää on myös henkilöstön kannustava palaute ja kokemukset työn sujuvuudesta uudessa tilanteessa ovat olleet pääasiassa positiivisia.

Oikeudelliset perusteet

Valtioneuvoston tekemät linjaukset ja suositukset mahdollisimman laajasta etätyöstä eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta niitä on noudatettu laajasti työnantajien ja työntekijöiden välillä.

Työnantajat ovat toteuttaneet linjaukset soveltaen työsopimuslain, valtion virkamieslain ja kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain työnjohtoa koskevia lainkohtia sekä työsopimusten määräyksiä. Etätyöhön ei työnantaja voi yksipuolisesti määrätä eikä työntekijä tai virkamies omaehtoisesti jäädä pelkästään yleisen suosituksen perusteella, vaan siitä on aina erikseen sovittava työnantajan ja asianomaisen henkilön välillä. Jos etätyön tekemisestä on jo aiemmin sovittu työpaikalla yleisin ehdoin ja se on ollut käytäntönä, työnantaja voi tämän nojalla siirtää henkilöstöä etätyöhön muun muassa tartuntataudin leviämisen estämiseksi.

Työnantajilla on myös velvoite huolehtia työturvallisuuslain mukaisesti henkilöstön turvallisuudesta ja terveydestä työssä ja ottaa huomioon työhön, työolosuhteisiin ja muuhun työympäristöön samoin kuin työntekijän henkilökohtaisiin edellytyksiin liittyvät seikat. Tartuntataudin leviämisen estäminen on yksi tällainen peruste.

Etätyösuosituksen vaiheittainen päättäminen selkeyttää tilannetta ja antaa aikaa työpaikoille järjestää työnteon tavat ottaen huomioon epidemian tilanne ja muut edelleen jatkuvat toimenpiteet. Se on myös yhdenmukainen komission suosituksen kanssa.

Epidemiologiset perusteet

Suomessa on todettu yli 7 000 uuden koronaviruksen aiheuttamaa covid-19-tartuntaa. Päiväkohtaiset taapausmäärät ovat vähentyneet jo usean viikon ajan. Valtioneuvosto on todennut Suomen ottavan käyttöön epidemian hallinnan ”testaa – jäljitä – hoida – eristä” -hybridistrategian, jossa rajoitustoimenpiteitä voidaan hallitusti purkaa samalla huolehtien tautitapausten tehokkaasta testauksesta, tartunnanjäilyksestä sekä sairastuneiden eristämisestä ja altistuneiden karanteenista.

Covid-19-taudin itämisaika on noin 1-14 päivää (keskimäärin 4-5 päivää), joten taudin leviämisen estämiseksi asetetut tai puretut rajoitukset vaikuttavat taudin ilmaantuvuuteen noin 2-3 viikon kuluessa. Uudelleen liikkumisrajoitusten purkamisen 15.4, paluu lähiopetukseen varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa 14.5, rajaliikenteen rajoitusten purkamisen 15.4 alkaen, suositus kotimaan matkailun sallimisesta 29.5, ravitsemusliikkeiden asteittainen avaaminen 1.6 alkaen sekä yleisten kokoontumisten henkilömäärärajoitusten lieventäminen 1.6.2020 alkaen eivät toistaiseksi näytä lisänneen taudin leviämistä.

Vasta hiljattain tehdyt päätökset rajoitustoimien purkamisesta eivät vielä heijastu tautitilanteeseen. Sisäraja-valvonta poistui 15.6.2020 alkaen Suomen ja Norjan, Tanskan, Islannin, Viron, Latvian ja Liettuan välisestä liikenteestä sekä Schengen-maiden välisestä huvialusliikenteestä. Maahantulorajoitusten koordinoitua luopumisesta käydään paraikaa keskustelua EU-tasolla. Koulujen syyslukukausi alkaa elokuun puolivälissä.

Euroopan komission suositusten mukaan rajoitustoimenpiteistä tulisi luopua vaiheittain siten, että vaiheiden väliin jätetään riittävästi aikaa. Talouden toiminnan käynnistämisessä komissio suosittelee vaiheittain etenevästä siten, että koko väestö ei palaisi samaan aikaan työpaikoille, vaan aluksi keskityttäisiin väestöryhmiin, jotka eivät ole kovin suuressa vaarassa ja aloihin, jotka ovat talouden kannalta välttämättömiä. Etätyöhön tulisi kuitenkin edelleen kannustaa.

Etätyöllä on rajoittava vaikutus epidemian leviämiseen, sillä se vähentää fyysisiä lähikontakteja työpaikoilla. Etätyö vähentää todennäköisesti myös työmatkoihin liittyviä tartuntoja esimerkiksi julkisissa liikennevälineissä.

Toimeenpano

Hallituksen linjausten ja suosituksen perusteella on tehty työnantajakohtaisia etätyöpäätöksiä tai –määräyksiä. Eri työpaikoilla valmistaudutaan jo tilanteeseen, jossa palataan laajemmin työhön työpaikoille. Tartuntatautilain mukaiset toimenpiteet ja pandemian leviämisen estäminen jatkuvat kuitenkin monin eri tavoin, joten nämä on otettava huomioon toimenpiteiden lähtökohtana. Työnantaja vastaa työpaikoille paluun ohjeistuksesta ja järjestelyistä sekä työnteossa että toimitiloissa.